

Podborský, Vladimír

[Točík, Anton. Výčapy-Opatovce a ďalšie pohrebiská zo staršej doby bronzovej na juhozápadnom Slovensku]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1982, vol. 31, iss. E27, pp. 306-307

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/109618>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

K ověření soudů archeologické analýzy bylo použito výsledků přírodovědných rozborů zkoumaných nálezů. Jde o vzorky keramiky z obj. č. VI/30 kultury s vypíchanou, lengyelskou a lengyeloidní keramikou a o vzorky suroviny z lokality Buštěhrad. Pro srovnání byly dále testovány vzorky keramiky a suroviny z náhodně zvolené lokality s MMK v Hlubokých Mašůvkách, okr. Znojmo. Cílem bylo určit keramiky vyrobenou v místě, keramikou jiného původu a také vyřešit otázku souladěžitosti několika zlomků k těmto keramickému tvaru. Jako nejvhodnější metody rozborů se osvědčily mineralogicko-petrografické analýzy a analýza těžkých minerálů, zatímco chemické, rentgenová difrakce a termické analýzy pouze potvrdily výsledky předchozích metod. U většiny analytických metod nepřesahovala odchylka u střeptů vyrobených ze stejné suroviny 5 %, avšak u zlomků z různých surovin byla relativní odchylka vyšší než 10 %. Podle autorů nemohou být tyto rozdíly vyvolány variabilitou ve složení střeptu jednoho keramického tvaru. Údaje zjištěné fyzikálně chemickými testy byly seřazeny do velmi přehledných tabulek a grafů.

Vytříděním tří skupin vzorků byla těmito rozborů doložena místní výroba vypíchané keramiky a antropomorfní nádoby svodňského typu, zatímco lengyelská a lengyeloidní keramika byla vyrobena z jiné suroviny pocházející z dosud neznámého území středních Čech. Obdobně tomu bylo i v případě vzorku střeptu s kolínkovitě zalomenou nožkou, a proto původní rekonstrukce antropomorfní nádoby musela být upravena.

Z uvedených zjištění vyplynula autorům řada otázek souvisejících s mezikulturními vztahy v pravěku, a tedy i vzájemného postavení nálezů vypíchané keramiky a nálezy lengyelské a lengyeloidní keramiky z oblasti Čech. Správnost archeologického datování potvrdila termoluminescenční analýza vzorku vypíchané keramiky z obj. č. VI/30 z lokality Buštěhrad. Těchto testů využil s úspěchem již dříve J. Kvasnička s M. Ličkou při ověřování pravosti neolitické keramiky z Radimi, okr. Kolín.

V nynější době se stále jasněji ukazuje, že mezioborová spolupráce archeologa a přírodovědce je nejen užitečná, ale v mnohých případech již nezbytná. Použitím těchto testů získáváme z archeologických nálezů maximum informací, které by pouhým klasickým rozbořem nebyly zjištěny. Společnou práci M. Ličky a M. Bareše je třeba z těchto důvodů po zásluze ocenit.

Jaromír Kovárník

Anton Točík, Výčapy—Opatovce a další pohrebiská zo staršej doby bronzovej na juhozápadnom Slovensku. *Materialia Archaeologica Slovaca I, Nitra 1979, 266 stran, textu, 184 obr., 98 fotografických tabulek.*

Archeologický ústav SAV v Nitře zahájil novou řadu interních tisků pod názvem *Materialia Archaeologica Slovaca (MAS)* svazkem *Výčapy—Opatovce* z pera zasloužilého badatele a předního specialisty v daném oboru A. Točíka. Jde o edici velmi potřebnou, neboť obsáhle a vědecky cenné prameny poznání, získané před léty s vynaložením nemalých materiálních nákladů a fyzických i intelektuálních sil a dosud jen předběžně exploátované, čekaly zatím v depozitech na komplexní zveřejnění, aby jejich plná vyvídatelová schopnost mohla být do všech důsledků využita.

I. svazek edice MAS podává materiálově velmi široce fundovaný obraz starší doby bronzové západního a jižního Slovenska. Autor v úvodním stručném přehledu rozděluje Slovensko na 5 relativně samostatných oblastí se specifickým vývojem v rámci stupně R BA₁₋₃. Předkládá pak obrysovou charakteristiku hlavních starobronzových kultur dané oblasti včetně jejich chronologie a vnitřní periodizace; vývojovou parcelaci jihozápadního Slovenska starší doby bronzové pak vystihuje-tabelární přehled na str. 22. Historické hodnocení jednotlivých kulturních celků se v podstatě neliší od starších závěrů A. Točíka, které krystalizovaly postupně v 50. a 60. letech právě v souvislosti s jeho velkorysími terénními výzkumy a vytvářely tehdy celou jednu významnou kapitolu nového pojetí slovenského pravěku. Současná vysoká úroveň poznání starší doby bronzové v Karpatském basénu je dílem zejména předních maďarských (P. Patay, I. Bóna, N. Kalicz) a slovenských (A. Točík, B. Chropovský, J. Vladár, M. Dušek) archeologů, z nichž jméno A. Točíka bude jistě vyslovováno s uznáním po mnohé generace.

Vlastní text svazku přináší především soupisy pohřebišť jednotlivých starobronzových kulturních celků (nitranská kultura — 32 pohřebišť, únětická kultura — 48 pohřebišť, hurbanovský typ — 5 pohřebišť, wieselburská kultura — 1 pohřebiště, maďarovská kultura — 13 lokalit, hatvanská kultura — 3 pohřebišť, severopanonská kultura — 10 pohřebišť), doprovázené jednotně provedenými a graficky přehlednými mapkami. Formou katalogů pak jsou prezentovány materiály velkých pohřebišť nitranské kultury (Výchapy—Opatovce, Tvrdošovce, Šafa I, II, Komjatice I, Kapince, Lužany), únětické kultury (Matúškovo, Sládkovičovo, Bánov, Nitra II, Brunovce, Vinodol, Šurany II, Útany nad Žitavou, Komjatice II, III, Jaslovské Bohunice, Jablonec) a hurbanovského typu (Hurbanovo, Bajš). Katalogy jsou doplněny příslušnou kresebnou a fotografickou terénní dokumentací (včetně plánků pohřebišť) a fotodokumentací nálezového inventáře, sestavenou podle nálezoových celků. Text je vytištěn v němčině, připojen je úvodní český text a stručné ruské résumé. Fotodokumentace je z hlediska polygrafického jen průměrná, ale i tak dává odborníkovi celkem dobrou představu o skutečné hodnotě publikovaného inventáře; náročnou kresebnou dokumentací veškerého materiálu pro práci tohoto druhu a rozsahu požadovat nelze.

Závěrem je třeba znovu zdůraznit trvalou materiálovou hodnotu recenzovaného svazku, který jistě přivítala i zahraniční odborná veřejnost, zvláště když jeho text je vytištěn ve světovém jazyce. Zpřístupnění početných materiálových fondů je záslužný čin, umožňující další postup prací na historickém poznání starší doby bronzové v rámci nejméně středoevropském.

Vladimír Podborský

Vojtech Budinský-Krička, Kráľovský Chlmec. Materialia Archaeologica Slovaca II, Nitra 1980, 84 stran textu, 21 obr., 28 fotografií a kresebných tabulek.

Staroslovanský mohylník v poloze Erös v Kráľovskom Chlmci, okr. Trebišov, objevil r. 1894 T. Lehoczky, který zde provedl také první pokusné výzkumy. Lokalita je však spojena zvláště s prací nestora slovenských archeologů prof. V. Budinského-Kričky, jehož přísloventná neumdlévající péče o terénní archeologické památky je živým příkladem badatelům všech mladších generací. V. Budinský-Krička provedl první výzkum na mohylníku r. 1949, kdy tu zjistil celkem 66 mohyl; k nekropoli náleží patrně ještě další objekty, zjištěné r. 1950 J. Pastorem. Autor recenzované monografie prokopal na mohylníku r. 1949 4 mohyly (1—4), J. Pastor r. 1950 6 mohyl (5—10) a J. Béréš r. 1970 další 3 mohyly. V letech 1970—1972 pak zde provedl prof. V. Budinský-Krička větší záchraňovací výzkum poté, kdy v rámci systematických terénních průzkumů vých. Slovenska shledal, že na ploše největší skupiny mohyl byly terénními úpravami zničený pláště 20—21 objektů (neporušeno zůstalo ještě asi 33 mohyl). Díky nesmírné starostlivosti a jemné terénní pracovní metodě podařilo se autorovi výzkum rekonstruovat situaci na zničené ploše a odkrytí místa původních mohyl č. 11—31. Zejména tímto výzkumem z let 1970—1971 získal autor reprezentativní vzorek pohřebišť i potřebný nálezoový inventář, který umožnil zkoncipování představy jak o pohřebním ritu, tak o datování a kulturních vztazích nekropole.

Předmětem monografie Kráľovský Chlmec je zveřejnění nálezoové zprávy výzkumu mohyl č. 11—31 a následné vyhodnocení tohoto výzkumu. Nálezoová zpráva je prezentována se všemi potřebnými údaji a popisy nálezoového inventáře a je doplněna plánky jednotlivých odkrytých mohyl; výběr nálezů, především keramiky, je pak předveden na tab. III—XXVIII.

V další části práce analyzuje autor pohřební ritus. Potvrdilo se, že pohřby pod mohylami byly výhradně žárové. Jen výjimečně došlo ke zpopelnění mrtvého přímo na místě pohřbu (mohyla 14), stejně jako jen ojediněle byly kremeňní zbytky uloženy do torza nádoby či větší jámy; ve většině případů se zbytky kalcinovaných kostí nacházely roztroušené v několika seskupeních, na hromádkách, příp. v jamkách, spolu s uhlíky, zbytky spálených zvířecích kostí, zlomky keramiky (podařilo se rekonstruovat pouze 2 torza a 3 celé nádoby) a drobnými nekeramiickými přídavky. V. Budinský-Krička soudí, že kromě mohyl s jediným pohřbem tu existovaly i mohyly s více pohřby;